

בש"פ 5056/14 - יצחק אבו עמארה נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון

בש"פ 5056/14

לפני: כבוד השופט א' רובינשטיין

המבקש: יצחק אבו עמארה

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערר על החלטת בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו
מיום 17.7.14 בעמ"י 33751-07-14 שניתנה על ידי
השופט מ' סוקולוב

בשם המבקש: עו"ד רונה שוורץ; עו"ד שרון קופפר לוי

בשם המשיבה: עו"ד נורית הרצמן

החלטה משלימה

רקע

א. בגדרי בקשת רשות הערר העלה המבקש את השאלה "האם ניתן להאריך מעצר לחשוד שלא בנוכחותו בשל מצבו הרפואי לפרק זמן העולה על 24 שעות". בבקשה נטען, כי בהתאם להוראות סעיף 17(ג) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה-מעצרים), תשנ"ו-1996 (להלן חוק המעצרים), לא ניתן היה להאריך את מעצר המבקש ליותר מ-24 שעות. המבקש סבר, כי פרשנות הסעיפים במובן הלשוני ובהיבט הזכות לחרות משמעה כי הוראת סעיף 17(ג) אינה

עמוד 1

מסויגת על-ידי סעיף 16. ביקשתי בגדרי החלטתי מיום 18.7.14, בה לא נעתרתי לבקשה במובן האופרטיבי, את התייחסות המשיבה לסוגיה במישור העקרוני.

ב. בתגובתה (מיום 23.7.14) הסבירה המשיבה, כי סעיף 16 לחוק המעצרים חולש על המקרים שעניינם החזקה במעצר והארכה של מעצר הן של חשוד לפני הגשת כתב אישום והן של נאשם, בכל הנוגע להיבטים הכלליים של אופן קיום דיון המעצר. בכלל זאת, סעיף 16(2) לחוק חולש על כל המקרים שבהם מתקיים המצב החריג (בגדרי מעצר לצרכי חקירה, מעצר על יסוד "הצהרת תובע" ומעצר עד תום ההליכים), אשר בו קיימת מניעה בריאותית לקיום הדיון בנוכחות העצור. לשיטת המשיבה, מלשונן של סעיף 16(2) לחוק המעצרים עולה בבירור, שלא קיימת מגבלה מיוחדת למשך התקופה, שביט המשפט מוסמך להאריך בה בפעלו לפי סעיף 16(2) את המעצר בנוכחות סניגור (ולא בפני החשוד או הנאשם עצמו), וודאי שאין מדובר על הארכה המוגבלת ל-24 שעות. נומק, כי פרשנות זו של הסעיף עולה בקנה אחד עם לשון הסעיף, עם תכלית החקיקה ועם הצרכים המעשיים.

ג. סניגורות המבקש עתרו להגיב. בתגובתן (מיום 4.8.14) טענו, כי הפתרון המעשי במקרים של אשפוז ארוך הוא ביקור בית המשפט בבית החולים; ומכל מקום אין להלום פרקטיקה של הארכת מעצר ממושכת לאסיר מחוסר הכרה, וכן אין לראות את סעיף 17 כדן בהארכת מעצר ראשונית בלבד. לשיטת המבקש סעיף 17(ג) מוחל גם על המצב המתואר בסעיף 16(2), קרי, הארכת מעצר שלא בנוכחות חשוד מוגבלת ל-24 שעות

הכרעה

ד. לאחר העיון נראית לי באשר לסמכות פרשנותה של המדינה, בכפוף לאמור להלן בעניין שיקול הדעת. סעיף 17(ג) לחוק המעצרים קובע, כי "ציוה שופט על מעצרו של חשוד שלא בנוכחותו, לרבות מעצר לפי סעיף 14 (של נמלט ממשמורת חוקית - א"ר), והחשוד לא שוחרר לפני כן לפי סעיף 20 (שחרור עצור לפי צו מעצר על ידי קצין משטרה-א"ר) יובא החשוד בפני שופט בהקדם האפשרי ולא יאוחר מ-24 שעות משעת מעצרו; הובא העצור לפני שופט יחולו הוראות סעיף קטן (א)". סעיף 17 עוסק, כפי שגם ציין בית המשפט המחוזי בעניינו של המבקש, בתקופת המעצר הראשונית של חשוד (י' קדמי על סדר הדין בפלילים, חלק ראשון, הליכים שלפני משפט (מה' מעודכנת-תשס"ח), עמ' 176). הוא נחלק בין החלטת מעצר בנוכחות העצור (ס"ק (א)) לבין החלטה שלא בנוכחות העצור, המחייבת - כאמור - הבאה לפני שופט בתוך 24 שעות (ס"ק (ג)). לעומתו סעיף 16 לחוק המעצרים עניינו הארכת מעצרו של חשוד ושל נאשם, כפי שמבארת כותרתו ("הארכת מעצר"). סעיף זה מבקש להוסיף על ההוראות שעניינן מעצר נאשם או חשוד, הוראות כלליות ביחס לדיון בהארכת המעצר. כך קובע סעיף 16(2) שהדיון יתקיים בפני העצור "אלא אם כן נוכח השופט, על יסוד חוות דעת של רופא, שאין החשוד מסוגל להשתתף בדיון מפאת מצב בריאותו". זאת נוכח הכלל, שעליו אנו אמונים בפלילים וכך יאה, כי דיון ייערך בנוכחות החשוד או הנאשם; ראו סעיף 126 לחוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב), תשמ"ב-1982, וכן דברי השופט מלצר בבש"פ 6332/12 פלונית נ' מדינת ישראל (2012) שהזכירה הסניגוריה. הדבר הוא ביסוד ההליך ההוגן (ראו דברי המשנה לנשיאה ריבלין בבש"פ 8823/07 פלוני נ' מדינת ישראל (2010), פסקה 19; ר' קיטאי סנג'רו, המעצר: שלילת החרות בטרם הכרעת הדין (תשע"א), 308). מלמדנו סעיף 16(2), שבהתקיים מניעה בריאותית הנקבעת על יסוד חוות דעת של רופא, ייערך הדיון בנוכחות סניגורו של העצור, ואם אינו מיוצג, ימנה לו השופט סניגור עד שיוכל להתייצב. כאשר תיפסק המניעה הרפואית להתייצבותו, וככל שטרם נסתיימה תקופת המעצר, רשאי העצור לדרוש דיון חוזר בנוכחותו שלו. בהתאם למנגנון הקבוע בסעיף 16(2) לחוק המעצרים, קיימת איפוא חובת ייצוג של סניגור בדיון בהיעדר העצור, וכך - בכל הכבוד - ראוי. ההארכה בנסיבות אלה, בגדרי הסמכות, היא לתקופה הנדרשת לפי הנסיבות, ואינה מוגבלת דווקא ל-24 שעות. ואולם, אומר כאן, כי נוכח

חשיבותה הרבה של נוכחות העצור, הגם שהסמכות להארכה שלא בנוכחות קיימת וניתן לעשות בה שימוש. ראוי כי בית המשפט ישקול, במקרים שהעצור מצוי במצב רפואי המאפשר לו לתקשר, לקיים את הדיון בנוכחותו, גם אם הדבר מחייב מאמץ מיוחד להבאתו, ולרבות אף במקרים מסוימים בבית החולים (וראו להלן). אכן, הביטוי שבסעיף הוא "שאין החשוד מסוגל להשתתף בדיון", והכוונה היא לדיון בבית המשפט, שכן בהמשך נאמר "עד שיוכל להתייצב בבית המשפט", אך לבית המשפט כמובן שיקול הדעת על פי נתוני המקרה.

ה. אמנם, המנגנון שבסעיף 16(2) מבקש לאזן בין הצורך לעצור את החשוד או את הנאשם בהתקיים עילות המעצר ולהרחיקו מן הציבור לפרק זמן נחוץ, תוך שמירת זכויותיו - וכמובן תוך ייצוג - כאשר אין באפשרותו להתייצב מטעמים רפואיים, לבין החובה להגן על זכותו להיות נוכח בהליך ככל שיוכל הוא, ולהתגונן מפני הנטען כלפיו. פשיטא שהמצב בו מתנהלים דיוני מעצר שלא בנוכחות האדם בו מדובר אינו רצוי, ובראיה זו יש - כאמור - לשקול במקרים המתאימים אם להביא את העצור, ככל שהדבר ניתן רפואית, לבית המשפט למשל בעזרת כיסא גלגלים, ובמקרים מסוימים - כאמור - לשקול גם ביקור של בית המשפט בבית החולים ככל שימצא בכך צורך; וער אני לטורח שבכך, אך לעתים הדבר ראוי ואינו בשמים, גם - במובן - בלא להפכו לשגרה.

ו. השורה התחתונה היא איפוא, כי ישנה סמכות להאריך את המעצר שלא בנוכחות על פי סעיף 16(2), שאינה מוגבלת ל-24 שעות. ואולם, כמו בכל הפעלת סמכות, היא לחוד ושיקול הדעת לחוד: ועל בית המשפט לשקול לפי הנסיבות הרפואיות כיצד להפעיל את סמכותו במקרה של עצור מאושפז; אם להסתפק בייצוג על-ידי הסניגור (וכמובן חיוני לכך תוכנה של חוות הדעת הרפואית מבחינת מצבו הפיסי והקוגניטיבי של העצור), או - במנעד - לעשות מאמץ מיוחד לאפשר דיון בנוכחות העצור עצמו.

ז. בזאת תם הטיפול בבקשה.

ניתנה היום, י' באב התשע"ד (6.8.2014).

שׁוֹפֵט